

KÜRESEL SALGINDA

EĞİTİM VE ÖĞRETİM SÜREÇLERİNE

YÖNELİK UYGULAMALAR REHBERİ

Ağustos 2021

I. GİRİŞ

Bütün dünyada olduğu gibi Türkiye’de de toplumun her alanında Yeni Koronavirüs Hastalığı (COVID 19) Salgınının yaygınlaşmasına bağlı olarak sosyal ve ekonomik alanlarda olduğu gibi eğitim alanında da eğitim, öğretim, öğrenme ve yönetim süreçlerinde bazı değişim ve dönüşümler olmuş; söz konusu gelişmeler, yükseköğretim kurumlarımızı da etkilemiştir. **Yükseköğretim Kurulu olarak bu salgın sürecinde, yerinde ve zamanında alınan bazı çerçeve karar ve düzenlemelerle, yükseköğretim kurumlarının birbirinden farklı özellik ve imkânlarının da gözetilmesi amacıyla yükseköğretim kurumlarımıza yetki devrinde bulunduk.** Salgın sürecinin devam etmesine bağlı olarak önümüzdeki dönemde de yükseköğretim kurumlarımızın gözetmesi gereken bazı hususlara dikkati çekmek için Kurulumuzca 2020 yılında hazırlanan Kılavuzda bazı güncellemeler yapma ihtiyacı hasıl olmuştur.

Yaşanan kriz döneminde, her ne kadar kampüslerde alışık olduğumuz yoğun öğrenci trafiği görülmesine de **yükseköğretim kurumlarımızın kapıları hep açık kalmıştır.** Ar-Ge faaliyetleri ile pek çok programda uygulamalı eğitimler devam etmiştir. Yaşanan salgın sürecinde yönetici, öğretim elemanı, öğrenci ve bütün çalışanlarıyla yükseköğretim kurumlarımız, yeniden öğrenme kapsamında **uzaktan eğitim ve öğretim, harmanlanmış (hibrit) eğitim, öğrenme yönetim sistemi, çevrimiçi öğrenme vb.** kavramlarla daha geniş bir şekilde tanışmış; olağanüstü bir çaba sarf ederek kendilerinin pedagojik ve teknik becerileriyle birlikte yükseköğretim kurumlarının teknik ve bilişim alt yapısını da geliştirmişlerdir. Bazı üniversitelerimiz bu süreçte, uzaktan eğitimle ilgili kendi geliştirdikleri yazılımları kullanmıştır.

2021-2022 Eğitim ve Öğretim Yılı güz döneminden itibaren üniversitelerimizde örgün programlarda yüz yüze eğitime geçilmesi kararlaştırılmıştır. Salgının seyrine göre yükseköğretim kurumları örgün programlarda harmanlanmış (hibrit) eğitim modeli de kullanılabilir. Harmanlanmış eğitime geçildiği durumda da gerekli önlemler alınarak **uygulamalı eğitimler, olabildiğince yüz yüze yapılmalıdır. Teorik dersler ise salgının seyrine göre yüz yüze veya belirli bir oranda uzaktan eğitimle verilebilir.** Uzaktan eğitimde, ilgili usul ve esaslara bağlı kalınmalı, dersin olabildiğince etkili bir şekilde sürdürülmesi için gerekli önlemler

alınmalıdır. Önümüzdeki dönemde artık yükseköğretimde uzaktan eğitim ve öğrenme kapsamında, “uzaktan eğitim pedagojisi” konusunun, gündemimizde daha fazla yer alacağı muhakkaktır.

Kurulumuzca, salgının seyrine göre, uygulamalı eğitim, staj, işyerinde mesleki eğitim gibi konularda alınan kararlar, yükseköğretim kurumlarımıza iletilmiştir. Türk yükseköğretim sistemi, her alanda mümkün olan bütün önlemleri almak suretiyle bütün süreçleri dinamik ve çevik yönetim anlayışıyla yöneterek kriz ortamlarında ne denli hızlı uyum sağlama kabiliyeti olduğunu ortaya koymuştur. Salgının 2021-2022 Eğitim ve Öğretim yılında da devam etmesi ihtimaline karşılık yeni düzenlemeler yapılması ihtiyacı hasıl olmuş; bu bağlamda dünyadaki uygulamalar da incelenerek salgının bulunduğu ülkelerin yükseköğretim otoritelerinin ve üniversitelerinin aldıkları kararlar da kurulumuzca değerlendirilmiştir.

Daha önce Kurulumuzca hazırlanan ve yükseköğretim kurumlarımızla paylaşılan Kılavuz, önümüzdeki dönem için yeniden güncellenmiştir. Kılavuzda, **bundan önceki kılavuzda yer alan Uzaktan Öğretim Uygulamaları, Uygulamalı Eğitimler, Ölçme ve Değerlendirme Uygulamaları, Yabancı Uyruklu Öğrenciler, Toplantılar, Kongreler ve Değişim Programları başlıkları aynen muhafaza edilmiş; içeriklerinde güncellemeler** yapılmıştır.

Salgının dinamik bir süreç olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bölgesel ve yerel seyrine göre yükseköğretim kurumlarımızın ilgili kurulları tarafından farklı eğitim programlarının farklı uygulamalarına göre planlamalar yapılması gerektiği gözden uzak tutulmamalıdır. Nitekim salgının kontrol altında olduğu bir ilde yapılacak olan bire bir eğitimle vaka sayısının artma eğiliminde olduğu diğer bir ildeki uygulama ve staj eğitimleri için alınacak önlemler de elbette birbirinden farklı olacaktır. Hatta yine salgının seyrine göre eğitim ve öğretim yılının farklı dönemlerinde ve aylarında alınan önlemler de değişebilir.

Bu kılavuz, gelecekteki olası senaryolara göre yükseköğretim kurumlarımız için izlenmesi öngörülen genel bir çerçeve çizmekte; salgının bölgesel ve yerel seyrine göre farklı programlar için yapılacak olan uygulamalara yönelik hususlarda daha önce de olduğu gibi değişiklik yapma yetkisini, yükseköğretim kurumlarımızın ilgili kurullarına bırakmaktadır. Nitekim salgın süresince devletin ilgili kurum ve kuruluşlarının yanı sıra iller düzeyinde yerel otoritelerin aldığı kararların da takip edilmesi ve ona göre gerektiğinde uygulamalarda değişikliğe gidilmesi kaçınılmazdır.

Yükseköğretim kurumlarımız, oluşturdukları **Koronavirüs Komisyonları**, ilgili diğer kurul ve komisyonlar aracılığıyla eğitim ve öğretimle ilgili genel planlamalar yapabileceği gibi alternatif planlar da hazırlayarak gerektiğinde bunları da uygulamaya koyabilmelidir. Bu sürecin yükseköğretim sistemimiz açısından en önemli kazanımı, dünyanın ve ülkemizin zorlu bir süreçten geçtiği bu olağanüstü dönemde yükseköğretim kurumlarımız arasında gelişen dayanışma ve iş birliğidir. Bu bağlamda salgının devam etme temayülünde olduğu önümüzdeki dönemde de bütün kurum ve kuruluşlar arasında dayanışma ve iş birliği artarak devam etmelidir.

Bu salgın sürecinde Türkiye yükseköğretim sisteminin, üst kuruluşları, yükseköğretim kurumlarının yöneticileri, öğretim elemanları ve çalışanları, salgının dinamik karakterinin farkında olarak dinamik ve çevik bir yönetim anlayışıyla esnek kararlar yoluyla sistemi birlikte yönetmeye çalışarak salgının etkilerini en aza indirme çabası içinde olduk. Bu konuda gayret sarf eden bütün yönetici, öğretim elemanı ve çalışanlara teşekkür ederiz.

II. UZAKTAN ÖĞRETİM UYGULAMALARI

Yükseköğretimin örgün eğitiminde esas olan, sınıf/kampüs içi yüz yüze eğitimidir. Ancak hâlihazırda yaşadığımız küresel salgın gibi olağan üstü hallerde eğitim ve öğretimin esasını, akademik teamül ve etik değerleri korumak suretiyle ilgili program kazanımlarının gerçekleşmesine azami düzeyde riayet ederek gerektiğinde farklı eğitim ve öğretim yöntemleri ve tekniklerini de kullanılabilmek hususu oluşturmaktadır. Öğretim elemanları ve öğrencilerin salgın döneminde edindikleri öğretim teknolojilerini kullanım beceri ve alışkanlıkları, yüzyüze eğitimin uzaktan eğitim uygulamalarıyla desteklenerek öğrenme sürecinin daha etkili ve verimli hale getirilmesini kolaylaştırmıştır. Hem çevrimiçi olanaklarla yüzyüze eğitimi desteklemek hem de yerel /ulusal düzeyde alınacak tedbirlere karşı hazırlıklı olmak amacıyla üniversitelerin tüm derslerini uzaktan öğretim yönetim sistemlerinde tanımlamaları, ders izlencelerinin ve materyallerinin, sözkonusu platform üzerinden öğrencilerin erişimine açılmasını sağlamaları yerinde olacaktır.

1. Salgının bölgesel ve yerel seyri, ilgili örgün programdaki öğrenci sayısı ve alt yapı imkânları göz önünde bulundurularak üniversitelerimiz, ilgili programların teorik eğitimlerini vermeye ve uygulamalı eğitimlerini desteklemeye yönelik uzaktan öğretim süreçlerini planlamalıdır.
2. COVID-19 Küresel salgınının başladığı acil koşullarda gerçekleştirilen uzaktan öğretim faaliyetleri ile salgının devam ettiği süreçteki uzaktan öğretim faaliyetlerinin birbirinden farklı olması beklenmektedir. Öncelikle, küresel salgın döneminde zorunlu olarak yapılan “acil durum uzaktan öğretim” uygulamalarının, önceden planlanmış ve önemli bir seçenek olarak sunulan uzaktan öğretimden farklı olduğunu vurgulamak gerekir. Dolayısıyla, yeni dönemde uygulanacak uzaktan öğretim; mümkün olduğunca çerçevesi çizilmiş ve yapılandırılmış bir uzaktan öğretim olmalıdır.
3. Salgının etkinliği azalmakla birlikte devam ettiği süreçte harmanlanmış (hibrit) öğrenme uygulamalarına yer verilebilir. Böylece öğrenci sayısı ve fiziki alt yapıya göre sınıflara belli sayıda öğrenci kabul edilip aynı anda çevrimiçi uygulama ile de sınıfı oluşturan diğer öğrencilerin de derse katılması sağlanabilir veya öğretim elemanı kapasitesi değerlendirilerek sınıfların gruplara bölünmesi suretiyle aynı ders, birden fazla grupta

anlatılabilir. Derslerin bir kısmı çevrimiçi bir kısmı da yüz yüze yapılabilir.

4. **Yüz yüze yürütülen dersleri desteklemek amacıyla sınıf içi eğitimin yanı sıra çevrimiçi uygulamalar da gerçekleştirilebilir:**

- **Yüz yüze yürütülen derslerde, sınıf içi eğitimlerin yanı sıra bazı etkinlikler (ders notu paylaşımı, makale yazdırma/ödev verme, alıştırma ve kaynak paylaşımı vb.) belirli haftalarda ya da her hafta belirli oranlarda uzaktan öğretim uygulamalarıyla desteklenerek ÖYS (Öğrenme Yönetim Sistemi) ve canlı ders sistemleri üzerinden yürütülebilir.**
- **Ders materyallerinin önceden sisteme yüklenerek öğrencinin kullanımına açılması ve sınıf içi eğitim sürelerinin daha verimli kullanılması için “Tersyüz” uygulama benzeri çevrimiçi destekli yöntemler kullanılabilir.** Böylece hem öğrencilerin derse hazırlanması, hem de sınıf içi yüz yüze eğitim veya eş zamanlı çevrimiçi dersler için zamanın daha etkin kullanılması sağlanabilir. Dersler sırasında zaman kısıtı nedeniyle derinlemesine ele alınamayan konular, bu şekilde daha kapsamlı ve etkili biçimde işlenebilir.
- Özellikle tıp, eczacılık, diş hekimliği ve mühendislik gibi alanlarda, uygulamalı çalışmaların zorunlu olduğu programlarda yer alan dersler için ön hazırlık ve öğrenci yeterliklerinin geliştirilmesi amacıyla yüz yüze uygulamalı derslere destek olarak, belirli oranlarda çevrimiçi etkinliklerin gerçekleştirilmesi, derslerin niteliğini arttırarak daha iyi yetişmiş ve daha fazla uygulama yapma imkânı bulmuş öğrenci ve mezunlar yetiştirme fırsatı verecektir.
- Yüz yüze uygulamalar için gerektiğinde günlük rutin mesai dışı saatler ve hafta sonu da değerlendirilebilir.

5. **Zenginleştirilmiş içerik geliştirmeye ağırlık verilmelidir:**

- **Küresel salgın döneminde eğitim ve öğretim uygulamalarında, nitelikli eğitim için gerekli bazı ders içeriklerinin yetersiz olduğu gözlemlenmiştir. “Canlı ders”, önemli olmakla birlikte uzaktan öğretimin sadece bundan ibaret olduğu düşünülmemelidir.** Uzaktan öğretimin özellikle yoğun etkileşim içeren ve her biri belirli koşullarda eğitsel açıdan diğerlerine göre daha işlevsel olan pek çok farklı formatı bulunmaktadır. **Bu konuda etkinlikler ve eğitim materyallerinin kullanımı öne çıkmaktadır.**
- Yüz yüze öğretim derslerinde, Yükseköğretim Kurumlarında Uzaktan Öğretime ilişkin Usul ve Esaslar’ın 5inci maddesi kapsamındaki uzaktan öğretim uygulamalarında eş zamanlı olmayan (asenكرون) etkinlik ve paylaşımlardan daha fazla faydalanılabilir. Yani

örgün öğretimdeki dersler, yine yüz yüze geleneksel yöntemlerle yapılmaya devam ederken bunun yanında öğrenciye büyük bir öğrenme deneyimi kazandıracak yardımcı eğitim materyalleri geliştirilebilir. Ders videoları, animasyonlar, grafikler, kısa hikâyeler gibi materyaller, öğrencilerin öğrenmeye olan isteklerini artırabilir.

- Üniversitelerin, kendi bünyelerindeki ders içerikleri için eğitsel ve teknik standartlar konusunda çalışmalar yapmaları önerilmektedir. Öğretim elemanlarının dijital ders içeriği geliştirme çalışmaları için çeşitli teşvikler içeren mekanizmaların oluşturulması ve telif hakları başta olmak üzere bilgilendirme çalışmalarına yer verilmesi, içerik geliştirme ve paylaşma atmosferinin yaygınlaşması açısından faydalı olacaktır.
- İçeriklerin yanı sıra blog, forum, tartışma gibi özelliklerle asenkron etkileşimi arttıracak etkinliklere yer verilebilir. İçerik sunumunun yanı sıra öğrencinin aktif olmasını sağlayan, öğrenciye bireysel çalışmalarında planlama ve rehberlik desteği sunan ilgi çekici etkinliklere yer verilmesine özen gösterilmelidir. Örneğin; öğrencilerin de içerik geliştirdiği, paylaştıkları, beğeni aldıkları, uygulamalarını gösterebildikleri bir platform oluşturulabilir.

6. Üniversitelerin uzaktan öğretimle ilgili teknik altyapısını belli standartlarda sürdürmesi sağlanmalıdır:

- Uzaktan öğretimin gerçekleştirilmesinde kullanılan teknik alt yapılar, çoğunlukla yurt dışı kaynaklı teknolojilerdir. Salgın vesileyle yerli eğitim teknolojilerine Ar-Ge yatırımlarının yapılması konusunda üniversitelerimizin, alt yapı ve insan potansiyelini de değerlendirerek daha aktif davranması önerilmektedir. Üniversitelerimizin uzaktan öğretim sistemlerinde kullanılan yazılımlar için açık kaynak sistemlerinin geliştirilmesini desteklemeleri önerilir.
- Üniversitelerin maddi imkânları ve insan kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde önümüzdeki dönemlerde olası ihtiyaçlarını kalıcı bir şekilde karşılayacak nitelikte öğrenme yönetim sistemi (ÖYS) ve canlı ders sistemlerini temin etmesi veya iyileştirmesi gerekmektedir.
- Üniversitelerin kullandıkları öğrenci bilgi sistemi, ÖYS ve canlı ders sistemlerinin entegre çalışabilmesini sağlayarak kullanıcıların tek noktadan bu hizmetlere erişmesi için gerekli hazırlıkların tamamlanması önerilmektedir. Öğrenci bilgi sistemi üzerinde ders kodlarındaki çakışmaların giderilmesi ve ders birleştirme sürecinin optimize edilmesi gibi birtakım işlemleri entegrasyon sürecini kolaylaştıracaktır.

7. Öğretim elemanlarının uzaktan öğretim yeterliliklerini iyileştirecek adımlar atılmalıdır:

- Öncelikle uzaktan öğretimde verilecek dersler için belirli standartların oluşturulmasına ve öğretim elemanlarının yeterliklerinin arttırılmasına yönelik tedbirlerin alınması gereklidir. Bu amaçla; uzaktan öğretim araç ve ortam tanıtımlarının yapılması, öğretim elemanlarına kendi içeriklerini kolaylıkla geliştirebilmelerini destekleyecek çevrimiçi eğitimlerin düzenlenmesi, tüm öğretim elemanlarının belirli bir takvim dâhilinde branşları özelinde “eğiticilerin eğitimi” kapsamında eğitimler alması konularında çalışmalar yapılmalıdır.
- Böylelikle uygun öğretim tasarımı yapabilen, materyal hazırlayabilen ve öğretim etkinliklerini yürütebilen öğretim elemanlarının belirlenmesi ve diğer öğretim elemanlarının da bu yeterliklere sahip olmaları için teşvik edilmesi sağlanabilir. Bu kapsamda uzaktan öğreticilik yetkinliği konusunda belge veya sertifika verilen eğitimler de düzenlenebilir.

8. Uzaktan öğretimde yapılanma ve organizasyon yapısı geliştirilmelidir:

- Uzaktan öğretim faaliyetleri yürütülürken öne çıkan konulardan biri de yapılanma ve organizasyondur. Üniversitelerin, uzaktan öğretimle ilgili olarak öğretim elemanlarına eğitim vereceği, personel alımlarını gerçekleştireceği, öğretim elemanlarını uzaktan öğretim yoluyla ders işleme konusunda teşvik edeceği, personele ve öğrenciye anlık/sürekli teknik destek sunacağı ve bu konuda toplum hizmeti faaliyetleri gerçekleştireceği yapılanmalar, önem arz etmektedir.
- Uzaktan eğitim merkezleri, sadece hizmet eden birim olarak görülmemelidir. Bu birimler, aynı zamanda akademik personelin uzaktan öğretim konusunda araştırma faaliyetlerine katıldığı ve alan uzmanlıklarının geliştiği yerlerdir. Bu merkezlerin hem uygulamalara destek veren hem de ilgili konularda araştırmalar yapan bir yapıya dönüştürülmesi sağlanmalıdır. Ayrıca bu merkezlerde görevlendirilen personelin yetkinliklerini destekleyecek çalışmalar yapılmalıdır.
- Sürdürülebilir bir uzaktan öğretim yapılanması için yeterli insan kaynağının oluşturulması, deneyim sürekliliğinin sağlanması, eğitim, rehberlik, program izleme ve değerlendirme gibi hizmetler konusunda diğer birimlerle iş birliği ve koordinasyonun desteklenmesi önemlidir.

9. Ders dışı çevrimiçi etkinlikler planlanmalıdır:

- Yükseköğretim kurumlarımız, çevrimiçi olanakları sadece ders faaliyetleri için değil farklı etkinlikleri yürütmek amacıyla da kullanabilirler. Üniversitelerin, salgının bölgesel ve yerel durumunu da takip ederek çevrimiçi danışmanlık, kariyer danışmanlığı, çevrimiçi konferans, çevrimiçi psikolojik destek, çevrimiçi sergi, sosyal sorumluluk çalışmaları ve kampanyaları gibi faaliyetlerini gerektiğinde çevrimiçi yapmaya devam etmeleri önerilmektedir.

10. Kısmen ya da tamamen uzaktan öğretimle yürütülen derslerde, canlı dersler ile ders içi materyaller, tartışma yorumları ve etkinliklerin, ders bağlamına özel olduğu; bunlara ait görüntü ve metinlerin izin alınmaksızın sosyal medya ve diğer mecralarda paylaşılmasının, kişisel verilerin ve özel hayatın gizliliğinin korunmasına yönelik düzenlemelere aykırı olacağı konusunda bilgilendirme yapılmalıdır.

11. Ayrıca, Yükseköğretim Kurulunca salgın süreçlerinden bağımsız olarak örgün eğitimde yüz yüze programdaki derslerin %40'a kadarının uzaktan öğretimle verilmesine dair bir karar alınmıştır:

- Yükseköğretim kurumlarının yetkili kurulları tarafından verilecek kararlar, programda yer alan ve mezuniyet için alınması gereken toplam AKTS kredisinin ya da öğrencinin alması gereken toplam ders sayısının %40'ına kadarı uzaktan öğretimle verilebilir.
- Salgının seyri dikkate alındığında bu kapsamda uzaktan öğretimle yürütülecek dersler, mümkün olduğunca 2021-2022 Eğitim ve Öğretim yılında, özellikle ilk dönemde verilmelidir.
- Uzaktan eğitimle verilecek dersler için %40 olarak belirlenen oranın nasıl uygulanacağı, yükseköğretim kurumlarının yetkili kurulları tarafından belirlenir.
- Buradaki %40 oranının, mevcut salgın süreçlerinden bağımsız olarak örgün eğitim programları için alınan genel bir karar olduğu ve 2021-2022 eğitim ve öğretim yılında yine salgının bölgesel ve yerel seyri dolayısıyla mücbir durumda planlanan YÖK kararı ile ulusal veya bölgesel olarak bütünüyle yüz yüze eğitim yerine çevrimiçi uygulamalara geçilebileceği de planlamalarda göz önünde bulundurulmalıdır. Bu kapsamda imkânlar ölçüsünde yüzyüze derslerin Öğrenme Yönetim Sisteminde (ÖYS) tanımlanması, sınıf içi derslerin canlı ders olarak yayınlanabileceği dersliklerin oluşturulması, seyreltilmiş sınıflar şeklinde planlama gibi çalışmalar yapılabilir.

Uzaktan Eğitimde Süreğen Hastalığı Bulunan ve Engelli Öğrenciler

Küresel salgın sürecinde uzaktan, dijital ortamda eğitim devam ederken süreğen hastalığı bulunan engelli öğrencilerimiz farklı problemlerle karşılaşmaktadırlar. Sadece farkındalık arttırarak sunumlarda, ders hazırlıklarında ve ders anlatımında dikkat edilecek küçük değişiklikler bu öğrencilerimiz için büyük anlam ifade edecektir.

Uzaktan öğretimi süreğen hastalığı bulunan ve engelli öğrencilerimize mümkün olduğunca erişilebilir kılmak için gerekli tedbirler imkanlar çerçevesinde alınmalıdır. Bunun için:

- **Üniversitelerimizin ilgili programlarında engelli öğrencilerin bulunup bulunmadığı belirlenerek engel grubuna göre alınması gereken önlemler konusunda dersi veren öğretim elemanı bilgilendirilmelidir.**
- Canlı ders bağlantıları için engelli öğrencilerle görüşülerek canlı ders platformunda yaşanan sorunların giderilmesi için tedbir alınmalıdır.
- Kullanılan uzaktan eğitim sistemlerine yönelik yazılı olarak da bu öğrencilere bilgi verilmelidir.
- İşitme engelli öğrencilerimiz için ders içeriklerinin metin olarak da sağlanması, ders anlatımlarının mümkünse alt yazılı olarak da verilmesi, ders içeriğinin önceden metin olarak öğrenciye gönderilmesi; görme engelli öğrencilerimizin okuyucu sistemlerinin kullanabileceği zengin metin biçimlerinin metinlerde kullanımı açısından özen gösterilmesi, sunumlarda büyük punto ve kontrast renk kullanılması, görsel içeriklerin, grafik ve tabloların ders anlatımı sırasında betimlenmesi, özellikle sınavlarda grafiklerin betimlenmesi; sınavlarda engel durumuna göre ek süre tanınması gibi tedbirler değerlendirilmelidir.
- Zihinsel engelli ve otizm spektrum bozukluğu bulunan az sayıda öğrencimizin de yükseköğretimle bağlantısının kopmaması için özen gösterilmesi, düzenli aralıklarla aile ve öğrenciyle temasa geçilmesi, gerekirse psikoloji ve diğer alanlardan akademisyenlerden destek alınması imkanlar dahilinde sağlanmalıdır.
- Süreğen hastalığı bulunan öğrencilerimizin, bu durumu belirterek başvurmaları durumunda gereksinimleri hastalığı çerçevesinde değerlendirilmelidir.

III. UYGULAMALI EĞİTİMLER

Küresel salgının başlangıç döneminde en fazla sorun yaşanan alanlardan biri de uygulamalı eğitim faaliyetleridir. Uygulamaların ağırlıklı olduğu ve/veya bu uygulamaların öğrencilerin eğitimlerini tamamlamaları sürecinde kritik rol oynadığı bölüm ve programlar için salgın döneminde yapılan eğitim planlamalarında ve bu planların adaptasyonunda zorluklar yaşanmıştır. **Salgının hız kesmekle birlikte devam ettiği 2021-2022 Eğitim ve Öğretim Yılında da geçmişe dönük tespit edilen veya gözlemlenen eksik kazanımlar üniversite kurulları tarafından değerlendirilmeli; ilgili eksiklikler, uygulamalı eğitimlerle tespit edilerek gerekli olması halinde hafta sonları da kullanılarak telafi eğitimleri verilmelidir.** Uygulamaların yüzyüze devam edebilmesi için akademik ve idari personelin yanı sıra öğrencilerin de aşılınmış olmalarına özen gösterilmeli, aşı olmaları için teşvik edilmelidir.

Üniversitelerin ilgili kurullarınca, salgının bölgesel ve yerel seyri de dikkate alınarak 2021 Eğitim ve Öğretim yılı için gerekli tedbirler alınmalıdır:

- 1. Küçük grup çalışmaları ve dönüşümlü eğitim:** Önümüzdeki eğitim ve öğretim dönemde salgının seyri takip edilerek öncelikle her bir **program kazanımları için gerekli olan uygulamalı eğitimlerin içeriği**, laboratuvar ve uygulama yapılacak olan alanların **fiziki koşulları da** gözetilerek öğrenciler **gruplara ayrılmalı ve dönüşümlü eğitim** alabilmeleri için planlamalar yapılmalıdır.
- 2. Enfeksiyon kontrolü ve korunma:** Öğrencilerin hem grup çalışmalarında hem de bire bir yapacakları uygulamalarda enfeksiyon kontrolü için gerekli tedbirler, imkânlar dahilinde alınmalı, uygulama yapılacak laboratuvar, birim ve merkeze göre öğrenciler, korunma önlemleri açısından bilgilendirilmelidir. **Korunma önlemlerine riayet etmeyen öğrencilerin, bu durumlarının tespit edilmesi halinde hem kendilerinin hem de diğer kişilerin sağlığını riske atma ihtimali bulunduğundan uygulamalara devam etmesine izin verilmemelidir.**
- 3. Uygulamalı eğitimlerde uzaktan öğretim:** Salgın süresince ilgili programın gereklilikleri ve kazanımları göz önünde bulundurularak, **'fiilen yapılan uygulamalara ek olarak' dijital ortamda yapılabilecek olan uygulamalı eğitimlerde yüz yüze ve çevrim içi eğitim uygulamalarının harmanlanması hususu değerlendirilmelidir.** Laboratuvar deneylerinin hazır görsellerle desteklenmesi, sanal laboratuvar uygulamaları, laboratuvarda yürütülen

deneylerin video kaydı şeklinde hazırlanması, videoların etkileşimli video formatına çevrilerek adım adım deney yapma sürecinin yaşatılması, öğrenciler tarafından da elektrik devresi kurulması gibi basit deneylerin evde yapılması ve sonrasında videonun sisteme yüklenmesi gibi uygulamalar da program ve ders özelinde değerlendirilebilir. Dijital imkânlarla sürdürülemeyen derslerde ödev veya proje gibi faaliyetlerle derslerin yürütülmesinde ders kalitesinin korunmasına azami ölçüde dikkat edilmelidir. Bu bağlamda önümüzdeki eğitim ve öğretim döneminde uygulamalı eğitimlerin mümkün olduğunca “yüz yüze” yapılması, dijital ortamda “desteklenmesi” veya harmanlanmış uygulama yapılması durumunda da bu raporun uzaktan öğretim kısmında yer alan hususların göz önünde bulundurularak mümkün olan en etkin ve verimli yöntemlerin tercih edilmesi için program özelinde gerekli tedbirler alınmalıdır.

4. **Mühendislik ve diğer teknik uygulama gerektiren programlarda yaptırılan** staj ve işletmede mesleki eğitim için öncelikle **öğrenci sayısı, uygulama alanı ve iş yerinin koşullarına** göre planlama yapılmalı, gerekli koruyucu önlemler alınmalıdır. Yüz yüze uygulamaları desteklemek üzere, ek olarak çevrim içi uygulamalı eğitim programları da değerlendirilebilir.

Salgının bölgesel ve yerel seyri dikkate alınarak **enfeksiyon kontrol ve korunma tedbirlerine azami riayet etmek şartıyla** öğrencilerin **planlanan şekilde işletmede mesleki eğitim veya staj yapmaları sağlanmalıdır**. Uygulamalı eğitimlerle ilgili hususlarda yükseköğretim kurumu ile ilgili işyeri yönetimleri arasında güçlü iletişim ve koordinasyon sağlanmalı ve ilgili **işletmelerin yeterli düzeyde koruyucu tedbirler aldığından emin olunmalıdır**.

5. **Sağlık programlarında uygulamalı eğitimler:** Sağlık programlarının **sağlık uygulama ve araştırma merkezleri, hastaneler ve Sağlık Bakanlığı'nın taşra teşkilatlarında** yapılacak olan uygulamalı eğitimleri için;

- Bu eğitimlere başlamadan önce eğitim ve öğretim dönemi başında öğrencilere **enfeksiyon kontrol önlemlerine yönelik eğitim verilmesi,**
- Doğrudan ilgili stajlarda değilse, mümkün olduğunca kesin tanı COVID-19 hastası bulunan servis ve birimlerde öğrenci bulunmayacak şekilde planlama yapılması,

- **Fiziki alanların kapasiteleri ve havalandırma koşulları** gözetilerek grup

büyüküklerinin belirlenmesi,

- Uygulamalı eğitimlere **hastayla temas edilmesi gereken durumlarda** enfeksiyon kontrol önlemleri gözetilerek devam edilmesi,
- Öğrencilere, **enfeksiyon kontrol önlemlerinde** gerekli tedbirlere uyması gerektiğinin yazılı ve sözlü olarak hatırlatılması,
- **Sağlık merkezlerinde gereksiz kalış sürelerinin azaltılarak** belli saat aralıklarında **yoğunlaştırılmış pratik uygulamalar yapılacak şekilde planlama yapılması**, kalan süreler için kazanımlara yönelik olarak **dijital ortamda hasta görüşmeleri, vaka analizleri, proje hazırlama, sunum hazırlama, makale yazımı, ödev vb. uygulamaların da ek olarak değerlendirilmesi**

önerilir.

6. **Öğretmenlik programlarının** son sınıfında okuyan öğrenciler için, Öğretmenlik Uygulaması derslerinin yürütülmesi; (a) Millî Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı arasında imzalanan Uygulama Öğrencilerinin Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Eğitim ve Öğretim Kurumlarında Yapacakları Öğretmenlik Uygulamasına İlişkin Koordinasyon ve İş Birliği Protokolüne istinaden, (b) Uygulama Öğrencilerinin Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Kurumlarda Yapacakları Öğretmenlik Uygulamasına İlişkin Yönerge, (ç) Pedagojik Formasyon Eğitimi Sertifika Programıyla İlgili Usul ve Esaslar, (d) Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının Öğretmenlik Alanları Atama ve Ders Okutma Esaslarında belirtilen alanlarda Uygulama Öğrencisi Değerlendirme Sistemi üzerinden gerçekleştirilmektedir.

Öğretmenlik programlarında yer alan Okul Deneyimi ve Öğretmenlik Uygulaması gibi derslerin yanında Özel Eğitim Öğretmenliği ile Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık programlarında yer alan, alan çalışması derslerinin, Kurulumuz ile Milli Eğitim Bakanlığı arasında yapılan işbirliği Protokolü ve Öğretmenlik Uygulamaları ile ilgili Yönerge kapsamında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı eğitim kurumlarında öngörülen uygulamaların yapılması gerekli görülmektedir.

Önümüzdeki eğitim ve öğretim döneminde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda örgün eğitime geçilmesi planlandığından öğretmenlik programlarında mümkün mertebe yüz yüze uygulamalara devam edilmesi, ancak salgının bölgesel ve yerel seyri de göz önünde bulundurularak gerektiğinde dijital ortamda uygulamalarla eğitimin

desteklenmesi beklenmektedir. Her ne şekilde olursa olsun dijital ortamda uygulamaların desteklenmesi durumunda, programla ilgili kazanımlar göz önünde bulundurularak bu Kılavuzun diğer maddelerinde de yer alan hususlara dikkat edilmesi, kullanılabilir en etkin ve verimli yöntemlerin tercih edilmesi için gerekli tedbirlerin alınması ve hazırlık yapılması gerekmektedir.

Bu kapsamda MEB sistemiyle entegre şekilde sanal ortamda, ayrıca yapılacak eş zamanlı (senkron) derslerde, mikro öğretim uygulamalarıyla öğretmen adaylarının ders anlatabilmeleri için gerekli çalışmalar yapılmalıdır.

7. Kayıt dondurma:

- **Uygulama ağırlıklı programlarda yer alan yükseköğretimin tüm kademelerindeki öğrencilerin, salgının bölgesel ve yerel seyri dolayısıyla uygulamalara katılmak istememesi ve kayıt dondurmak istemeleri halinde, bu istekleri değerlendirmeye alınmalıdır.**
- Tez aşamasında olan lisansüstü öğrenciler, tez danışmanının da görüşü alınması kaydıyla üniversite yönetim kurulunun olumlu görüşüne binaen kayıt dondurma işleminden yararlanabilirler.

IV. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME UYGULAMALARI

2021-2022 Eğitim ve Öğretim Yılında sınavlar esas olarak yüzyüze yapılacaktır. Bununla birlikte salgının bölgesel ve yerel seyrine göre mücbir durumların varlığında yahut program özelinde yükseköğretim kurumlarının ilgili kurulları tarafından uygun görülmesi koşuluyla çevrimiçi sınav uygulamalarından da yararlanılabilecektir.

Eğitim sürecinin, **hedefler, eğitim materyali, eğitim ortamı ve ölçme değerlendirme** olmak üzere **dört temel unsuru** bulunmaktadır. Uzaktan öğretimde öğrenci, yüz yüze öğretime oranla eğitim ortamıyla daha fazla “kendi başına” kalmaktadır. Uzaktan öğrenen öğrencinin öğrenme ortamına gelmesini ve devam etmesini sağlayan iki motivasyon kaynağı vardır. Birincisi, içsel motivasyonu diğeri ise mezuniyeti elde etmesinin tek yolu olarak karşısına çıkan ölçme ve değerlendirme sürecini başarılı olarak tamamlama kaygısıdır. Yapılan çalışmalar, çok defa içsel motivasyonun öğretim süreçlerindeki etkisinin düşüklüğünü ortaya koymuştur. Öğrencilerin ölçme ve değerlendirme süreçlerini atlatabilme kaygısıyla eğitim ortamına geliyor olması, büyük oranda eğitimin kaliteli olmasını da sağlayan önemli bir gerçekliktir. Bu gerçekliği koruyan temel ölçme ögesi, sınav sorularının önceden bilinmezliği, sınav esnasında öğrencinin kendi yeteneği dışında başka bir yardımcı faktörün bulunmamasıdır.

Güvenli ortamda gerçekleşmeyen ölçme ve değerlendirme süreçleri, eğitimin kaliteli olmasını da garanti altına almakta zorlanabilir. Çevrimiçi sınavların güvenliği, son yıllarda önemli bir çalışma alanı haline gelmiştir. Bu konuda üniversitelerimizin farklı uygulamalar yapma imkânlarını gözden geçirmeleri gerekmektedir.

Öğrencilerin ders materyali ile etkileşmesinin, ders materyalinin içine ustaca yerleştirilmiş ölçme araçlarıyla mecbur tutulması, örgün öğretimde yakalanamayan yüksek standartta eğitim fırsatının da elde edilmesine yardımcı olabilir.

Salgının devam ettiği süreçte gerçekleştirilecek ölçme ve değerlendirmeye ilişkin olarak:

- 1. Ölçme süreci, değerlendirme yaklaşımları, puanlama sistemi ve ölçütler hakkında öğrencilere yazılı ve/veya sözlü bildirimler, derslere başlarken (dönem başında) yapılmalıdır.**

2. Çoktan seçmeli, doğru-yanlış, kısa cevaplı, boşluk doldurma, eşleştirme gibi geleneksel soru türleri, uzaktan öğretimde de kullanılmalıdır.
 - Çevrimiçi bir testin içinde birden farklı türde soru bulunması sağlanmalıdır. Temel bilgilerin öğrenilip öğrenilmediğini ölçmek amacıyla çoktan seçmeli sorular kullanılırken üst düzey öğrenmelerin gerçekleşip gerçekleşmediğini ölçmek amacıyla uzun cevaplı sorular kullanılabilir.
 - Çevrimiçi test içinde yer alan farklı türde sorular için farklı puanlamalar yapılabilir.
3. Klasik yazılı soruların kullanılması teşvik edilmelidir.
 - Klasik yazılı (açık uçlu) soruların **kullanılması** durumunda sorulara ilişkin puanlama anahtarı, öğrencilere sınav esnasında bildirilmelidir.
 - Açık uçlu soru sorulara verilecek süre yeterli olmalıdır.
 - Açık uçlu sorular için istenen cevapların ve bunlara verilecek puanlar, sınav öncesinde net hale getirilmelidir; subjektif puanlamanın önüne geçilmelidir.
 - Analiz, sentez ve değerlendirmeye yönelik sorulara yer verilmelidir.
4. Ödev ve proje gibi ölçme araçlarının kullanılması durumunda bunlara verilecek puanlar ödev açıklandığında öğrencilere sunulmalıdır. Öğrenciler, ödevlerini hazırlarken ödevlerinin hangi bölümü için ne kadar puan alacaklarını bilmelidir. Ödevler, intihal programları ile taratılmalıdır.
5. Öğrencilere sınavdan önce alacakları sınava ilişkin deneme imkânı sağlayacak ortamlar sunulmalıdır.
6. Sorulacak sorulara cevap vermek için yeteri kadar süre verilmelidir.
7. Öğrenciler, sınav ortamının ciddiyetini algılayabilecekleri bir hazırlık sürecinden geçmelidir. Geleneksel sınav sisteminde olduğu gibi üniversite tarafından belirlenecek standartlarda kimlik kontrolü, çevrimiçi bilgi güvenliği kontrolü sağlanmalıdır.
8. Sınav öncesinde öğrencilere, sınavlar sonucunda elde edilecek puanların ne anlama geldiği bildirilmelidir.
9. Öğrenme Yönetim Sistemi, öğrenme analitiklerini alabiliyorsa bu analitikler kullanılarak puanlama yoluna gidilmesi denenmelidir.
 - Öğrenme analitikleri ağırlıklandırılarak kullanılmalıdır. Örneğin ders kitabı, ders notu, pdf gibi materyali okumak ile ders videosunu seyretmek, varsa etkileşim öğelerine cevap vermek, farklı ağırlıkta puanlanmalıdır.

10. Üniversitenin Uzaktan Eğitim Merkezi (UZEM), üniversitede bulunan ölçme ve değerlendirme alanından öğretim elemanlarıyla işbirliği yaparak ölçme değerlendirme süreçlerini daha nitelikli hale getirme konusunda çalışabilir.
11. Uzaktan öğretim uygulamalarına rehberlik etmek ve ölçme değerlendirme uygulamalarına belirli bir standart kazandırmak üzere üniversite ölçeğinde ve/veya birimlere özgü ölçme değerlendirme çerçevesinin oluşturulması önerilir.
12. Çevrimiçi sınavlar için güvenlik seviye düzeyleri tanımlanıp bu düzeylerin asgari gereksinimleri tanımlanabilir.
13. Dijital ortamlarda yapılacak sınavlarda "şeffaflık ve denetlenebilirlik" ilkesi esas alınarak, Öğrenme Yönetim Sistemi'nin veya sınavın yapıldığı dijital ortamların ve mevzuatın izin verdiği ölçüde sınav güvenlik tedbirleri uygulanır. Soru yazımında, depolanmasında ve servisinde uyulacak olan teknolojik standartlar (QTI gibi) oluşturulabilir.
14. Soru havuzlarında yer alacak olan soruların öğrenme çıktıları ile ilişkisi kurularak elde edilen veriden hareketle öğrenme analitikleri oluşturulabilir.
15. İzleme amaçlı değerlendirmelerde öğrencilere anında dönüt verecek farklı algoritmalarından yararlanmalıdır.
16. Değer biçme amaçlı değerlendirmelerde öğrencilere cevaplarına ilişkin geciktirilmiş dönüt verecek farklı algoritmalarından yararlanmalıdır.
17. Uzaktan öğretimde kullanılacak çevrimiçi sınav sistemleri hakkında uygulayıcılar için yazılı ve görsel kılavuzlar hazırlanmalıdır.

Derslerde öngörülen kazanımların ne ölçüde gerçekleştiğinin, ölçülüp ve değerlendirilmesinin sadece sınavlar üzerinden yapılması yerine, bunun sürece yayılması önemlidir. Çevrimiçi sınavların genel yapısı değerlendirildiğinde, dönem içi, dönem sonu gibi sınavların ders geçme notu üzerindeki ağırlıklarının düşürülmesi ve bunların yerine süreç izlemeye dayalı ve eğitim içeriğinin içine yerleştirilmiş analitiklerin ders geçme notu üzerindeki ağırlıklarının yükseltilmesi, öğrenciler hakkında daha güvenilir kararlar alınmasını sağlayabilir. Bu durum, öğrencilerin çoğunluğunun yaptığı, sınav öncesi (dönem içi ve dönem sonu sınavlarda) birkaç gün ders çalışarak dersi geçmeye çalışmasının önüne geçilmesini ve öğrencinin her bir derse daha fazla odaklanmasını sağlayacaktır. Böylece öğrencilerde sınav haftalarında oluşan sınav kaygılarının da azalması ve böylece her dersin bir sınav niteliği taşıması sağlanabilir.

V. YABANCI UYRUKLU ÖĞRENCİLER

Küresel salgın döneminde karşılaşılan eğitim sorunlarına yabancı uyruklu öğrenci açısından bakıldığında, üniversiteye kabul ve başvuru süreçleri ön plana çıkmaktadır. Yurtdışından öğrenci kabulüne yönelik salgın sürecinde kolaylık sağlayacak bazı kararlar alınmıştır. Buna göre:

- Küresel salgın dolayısıyla 2021-2022 akademik yılı Güz dönemine mahsus olmak üzere uluslararası öğrenciler, lise mezuniyetlerini tamamlamak koşulu ile ön kayıt yaptırabileceklerdir. Bu öğrencilerin başvuru ve kesin kayıt yaptırma süreci, **en geç 31 Aralık 2021 tarihinde tamamlanacak** şekilde bu döneme mahsus olmak üzere uzatılmıştır. Bu tarihten itibaren kayda esas belgeleri tamamlanmayan öğrencilerin kayıtları silinir.
- Yurtdışından öğrenci kabulü sırasında öğrenci başvurularının değerlendirilmesinde kullanılması önerilen ve Yükseköğretim Kurulu tarafından onaylanan sınavlardan GRE, GMAT, SAT gibi "üniversiteye giriş sınavı" statüsünde olan sınav sonuçlarına sahip olan ancak geçerlik süresi bittiği için bu dönem başvuruda bulunamayan adayların, belgelerinin son geçerlilik tarihi üzerinden 2 yıl geçmemiş olması halinde 2021-2022 eğitim öğretim yılı için bu belgeleriyle üniversitemize başvuru yapabilmeleri ve bu belgelerin üniversitemizce değerlendirilmesi uygun görülmektedir.

Yükseköğretim kurumlarında kayıtlı olan, ancak Küresel Salgın nedeniyle alınan tedbirler dolayısıyla bu dönemde **ülkemize gelemeyen öğrenciler için kayıt dondurma hakkı verilir**; kayıt dondurmak istemeyen öğrencilerin gerekirse uzaktan öğretim yoluyla verilebilecek derslere katılımları gibi hususlarda yükseköğretim kurumlarının ilgili kurulları yetkilidir.

VI. TOPLANTILAR, KONGRELER VE DEĞİŞİM PROGRAMLARI

COVID-19 dolayısıyla yüz yüze yapılacak olan pek çok ulusal ve uluslararası kongre ve toplantılarla değişim programları ya iptal edilmiş, ertelenmiş ya da çevrimiçi olarak gerçekleştirilmiştir. Aşılama oranlarının bütün dünyada artmasıyla birlikte yüz yüze toplantı organizasyonları başlamış ise de halihazırda pek çok ülkede çevrimiçi uygulamalar da devam etmektedir. **Yüz yüze organizasyonların rahatlıkla sürdürülebilmesi için tüm akademik ve idari personelin ve öğrencilerin aşılama teşvik edilmelidir.**

Küresel salgın halen devam etmekle birlikte salgının yayılmasının önüne geçmek için **kapalı ve açık ortamlarda alınması gereken tedbirler** tanımlanmıştır. Tüm ülke genelinde aşılama süreci de devam etmektedir. Bütün bunlar göz önünde bulundurulduğunda:

1. Katılımcı sayısı ve toplantı salonu büyüklüklerine göre gerekli önlemler alınarak toplantı, kongre, sempozyum vb. etkinlikler düzenlenebilir.
2. Toplantı, kongre, sempozyum vb. etkinliklere katılacak olanların HES kodları, toplantı girişinde hastalık veya temaslı olma durumu açısından kontrol edilmeli, hasta veya temaslı takibinde olan bireylerin toplantılara katılımları engellenmelidir.
3. Enfeksiyon kontrol önlemlerine yönelik tedbirlerin alınmalı; toplantılar sırasında fiziki mesafe, maske ve el hijyeni başta olmak üzere koruyucu önlemlere dikkat edilmelidir.
4. COVID-19 bulaşma yolları ve korunma yöntemlerine ilişkin toplantı öncesi ve sonrasında katılımcılara bilgilendirme ve hatırlatma yapılmalıdır.
5. COVID-19 semptomları bulunan kişilerin kongre organizasyonuna bunu bildirmesi durumunda toplantı veya kongre katılımından çekilebilmesi için gerekli kolaylıklar sağlanmalıdır.
6. Katılımcılar arasından COVID-19 olgusu çıkması durumunda geriye dönük olarak temaslara bilgilendirme yapılabilmesi için her bir salondaki toplantı katılımcılarının ve oturma sıralarının kayıt altına alınması önerilir.
7. Salgının bölgesel seyri de göz önünde bulundurularak toplantı ve kongre olanakları

değerlendirilmelidir. Aktif vaka sayıları göz önünde bulundurularak katılımcılara çevrimiçi katılım imkânı da sunan karma (hibrit) toplantı olanakları değerlendirilmelidir.

Yükseköğretim kurumlarımız tarafından **Erasmus+** değişim programlarına katılan öğrencilerin Erasmus+ uluslararası değişim programı çerçevesindeki sanal, yüz yüze ya da karma (hibrit) hareketlilikte aldıkları derslerin tanınması ve öğrenciler açısından mağduriyet yaşanmaması için gerekli önlemler alınmalıdır.

Küresel salgın, dinamik bir süreç olup hali hazırda devam ettiğinden, ilgili ülkeye/şehre uçuşların ve seyahat kısıtlamalarının olup olmadığı, toplantı katılımlarına yönelik sınırlandırmalar ve karantina uygulamaları gibi diğer önlemlerin varlığı takip edilmeli; ilgili bakanlık, kurum ve kuruluşların kararları, genelgeleri, uyarıları ve önerileri dikkate alınarak planlama ve uygulama yapılmalıdır.